

MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
II. KER., FŐ-UTCZA 4. SZ.
KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA.

TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre 10 K. Negyedévre 2-50 K.
Félévre 5 K. Egyes szám ára 20 fill.

FŐSZERKESZTŐ:
DR. DEMJANOVICH EMIL
(telefon-száma: 57-70)

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:
LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSUDÁKY BERTALAN
(telefon-száma: 41-24)

TARTALOM: Hódolás. — Rákóczi hazatér: *Lampérth Géza*. — Rákóczi első riadója: *Krónikás*. — Hozzák Rodostóból...: *Csurgo-
vich György*. — Kurucz irodalom: *Bujdosó*. — Kurucz versek. — II. Rákóczi Ferenc és De Camelis püspök: *Zsatko-
vics Kálmán*. — A Petöfi Társaság Rákóczi ünnepe: *P. J.* — Az új Rákóczi törvény megszületése: *Kurucz*.

HÓDOLÁS.

Hozsánna — Fejedelmünk!

Áldott, aki jön az Úrnak nevében.

Az ő nevében jössz Te «hazánk szentje, szabadság vezére — sötét éjben fényes csillagunk» —
Rákóczi Ferencz! Jössz a szabadság nagy Istenének örök szent nevében.

Kétszáz esztendeje tiszta lobogóra, amelyen nem vala földi hiúságnak semmi szennyes
foltja: az ő nevét írtad, Cum Deo — pro patria et libertate. — Isten nevében — a hazáért és
szabadságért! Ez volt a jelszavad. Ez volt harczaiddban a tündöklő fényű, tiszta vezéreszillag...

Ezt követted váltig; híven, rendületlen, viharban, szélesendben Munkács kővárától —
Mármora partjáig...

Hatalomnak csábítása, koronának ragyogása el sohsem szédített. Csel és ármány ijesztése
meg nem félemlített.

Mentél nagy utadon, honszerelmed útján. Ha babér termett rajt, ha vérrózsák nyitlak...
Ott hagyta mindened, kincsöd, gazdagságod, földi boldogságod. Nagy nemes lelkednek csak egy
volt a célja, csak egy volt a vágya: néped boldogsága, hazád szabadsága.

Hogy fogadjunk Téged, most mikor véget ért bús számkivetésed? Amikor hazatérsz a nagy
bujdosásból, szent mártíromságból, mit azért szenvedtél, mert minket szívedből-lelkedből szeretted...

Hogy fogadjunk Téged, hogyan ünnepeljük méltón magasztosan a Te hazatérted?
Nincsen annyi virág hervadt mezőinken, tarlott ligetinkben, nincsen annyi áldás, nincsen
annyi hála gyarló szíveinkben: amennyit Te tőlünk méltán érdemelnél.

Nagy szegénységünkben vigasztal a tudat, hogy a Te nagy nemes lelked nem is vár jutalmat.
Látjuk szellemkezved, amint oda mutatsz kísérő társadra. A ki ott jön hős férjével a «kurucz
király»-lyal, Thököly Imrével s kit szinte körülöng az örök dicsőség fényes glóriája: az édes
anyádra, Zrinyi Ilonára!

S halljuk szellemajkad gyönyörű intelmét:

— Ami virág nyílik ligeteitekben, ami áldás, hála van a szívetekben: hintsétek mind ő
eléje, övezzétek az ő dicső szép emlékezetét véle. Mit hazámnak adtam: Isten után én is mindazt
tőle kaptam...

A dicsőség cseragát is ne énnekem adjátok. Itt vannak hős vezéreim, őket koszorúzzátok.
S névtelen hősimet, kurucz vitézeket, kik híven követtek a szent szabadságért a csaták tüzebe.
Zivatarba, vészbe... Diadalnak útján s bús számkivetésbe...

Ez im, a szózatod.

S mi hintjük virágunk, szívünk virágait elébök s eléd is, Megkoszorúzzuk a hősök emlékét is.
És áldjuk e napot, mely szent poraidban téged visszaadott mi édes hazánknak.

Hozsánna — Fejedelmünk!

Hogy áldva öleljünk: karjaink, szíveink, nézd, előtted tárvák. Nem vagy már hontalan s mi
sem vagyunk árvák.

Sírod lesz az oltár, ahol a szabadság örök Istenének szent hittel áldozunk. Honnan, ha
csüggedünk: hitet, reményt hozunk. Ahol a hazánkért önzetlenül élni, dolgozni, küzdeni és ha kell,
meghalni tanulunk. Hol emléked áldva, s boldog jövőt esdve mi édes hazánkra — imádkozunk...

Hozsánna — Fejedelmünk!

RÁKÓCZI HAZATÉR*

Fogadja az ő sirontúl is hűséges írődeákja: ZÁGONI MIKES KELEMEN.

Irta: LAMPÉRTH GÉZA.

— Nagyságos Fejedelem!
Szent honi földeden
Köszöntelek téged
Kétszáz év múlva itt —
Ki megjártam véled
Fényes dicsőséged
Babéros útjait.

Mikor hozzád jöttek
Ótalmat esdeni
Szegény üldözöttek,
Földönfutó népek
Százai, ezrei,
Kikkel megtelének
Kifosztott vidékek
Nagyvadon erdei.

Mikor ez az ország,
Szegény Magyarország —
Kinek dicsősége
Aranyéksége
Hajdan messze fénylett;
Egy szétrepesztett,
Kifosztott, megvetett,
Romlandó cserép lett.
S a régi szép magyar nép —
Hajdan szabad, büszke ép
Pribék-had prédájakép
Sinylett — sindevészett . . .

S a szegény népnek rettentő képnek
Siralma mélyen szívedbe vágott.
S hogy megkonduáltak a vészharangok,
Ott hagyta minden vagyonod, rangod,
Ott puha fészked, édes családod.
És fölemelted szent lobogódat,
Megfuvattad a tárokatokat.
S ajkadról szerte
Tűzelve, zengve
Szállott a szózat:

— Im, sebei e szegény hazának
Ujra fölszakadozának,
Halálra vérzik ős szabadságunk . . .
S hiába tűrünk, hiába várunk,
Gyógyír más nincsen
— Tanunk rá Isten! —
Csak a mit éles kardunkkal vágunk!

— Hát, itt a kardom,
Rákóczi kardja!
Zrinyi Ilona
Gyermeke tartja
Nem pártütő — jogvédő kezében.
Kinek magyar szív dobog keblében,
S egy csepp magyar vér lobog ereiben:
Utánam, rajta!
Föl a szent harcra:
Pro patria — az Isten nevében!

Nagyságos Fejedelem!
Szent, honi földeden
Köszöntelek téged
Kétszáz év múlva itt —
Ki megjártam véled
Bús száműzetésed
Tövises útjait.

Mikor Szatmár mellett
Búsán beestellett
Dicsőségünk napja . . .
S a tábor, a tábor,
A szép kurucz tábor
A majtényi síkon
Zászlóit meghajtva
Fegyverét lerakta.
Szabadságunk fáját,
Zsendülő virágát
Megeste az őszi dér,
Megtépte az őszi szél —
S a bujdosók lábanyomát
Hóval fődte be a tél . . .

S elbujdostunk messze,
Idegen földekre.
Amerre a szél járt,
Hol a tenger zúgott.
Idegen irgalom
Adott egy kis zúgot
A Mármora partján,
Hol megpihentünk végre.
Fohászinkkal az égre
Magyar szabadságért,
Mi árva hazánkért
Gyakorta sóhajtván . . .

S míg napjaink teltek
Keserű rabságban,
A bús éjszakában:
Ott is a te lelked,
A te nagy szellemed,
Atyaszereteted
Virasztott felettünk.
S mi ha elcsüggedtünk:
Megvigasztalál te.
S hogy jött a bús óra
Szent hittel hajtád le
Fejed nyugovóra:
— Eljő még reggele
E nagy éjszakának!
A megölt szabadság
Sírjából föltámad.
Mi is meglátjuk még
Elhagyott hazánkat.
Fényes virradóra
Út még a szent óra!

* Részlet a Petöfi-Társaság Rákóczi-ünnepén felolvasott nagyobb költeményből.

Rákóczi első riadója.

A Rákóczi-szabadságharcnak, ennek a főszege nemzeti hőskölteménynek megkapó erejű prologusa: a brezáni pátenis. Az első kiáltvány, melyet a Lengyelországban bujdosó Rákóczi Ferenc és Bercsényi Miklós intéztek 1703. év tavaszán a magyar néphez.

Rákóczi tudvalevőleg a németújhegyi fogságból menekült Lengyelországba s ott találkozott Bercsényi Miklóssal, legmeghittebb barátjával, későbbi főgenerálisával. Éppen Brezán várában tartózkodtak, a haza felszabadításának tervével foglalkozván, mikor hozzájuk jönének Felső-magyarország szorongatott népének küldöttei.

Maga Rákóczi így emlékszik meg erről «Emlékirataiban»: «... A magyar nép türelmetlen követelések és növekedő adók által nyomtatott. Parancsoltatt, hogy a vármegyék 12.000 embert állítsanak, kik Itáliában vagy a birodalomba valának küldendők. A sónak ára annyira föl-emelkedett a vámos föllállításá következtében, hogy a szegény nép kenyerét sólanul kénytelenített emni.» Az idegen zsoldosok sódanul szedett-vett gyűlévész háda emellett egyre szipolyozta, zsarolta a népet, úgy, hogy az sehol menedéket nemelve, kénytelen volt elhagyni otthonát s erdőkbe, rengetegekbe bujdosni.

Igy tettek Rákóczi munkái jobbágjai is.

«Ezen év kezdetekor (1703) — írja tovább Rákóczi — ezek küldének hozzám először egy *Bige* László nevű orosz parasztot egy orosz pappal, megtudandók, vajjon életben vagyok-e?»

A két követ előadta a nép végső inségét és kérte Rákóczi segédelmét. Rákóczi és Bercsényi visszaküldték a két követet, hozzájuk adván egy bizalmas emberüket, hogy alapos tudósítást hozzon a magyarországi állapotról és a nép hangulatáról.

A követés, új tagokkal megszaporodva, két hónapi bolyongás után visszaérkezett Brezán várába. Elmondták Rákóczinak, hogy a nép nyomora és kétségbeesése leírhatatlan, de még nagyobb volt örömiük, mikor megtudták, hogy Rákóczi kiszabadult a fogságból, életben van és kész az ő népének segítségét nyújtani. Úgy várják mindentel, mint a Messiást. A lelkesedés ott izzik a szívek mélyén, csak egy szikra — Rákóczi szava! — kell, hogy azt lángra lobbantsa. Küldjön Rákóczi fegyverre hívó nyílt leveleket és zászlókat s a nép szent lelkesedéssel sorakozik a lobogók alá s kész követni urát vészbe, viharba — mindhalálig.

Rákóczi örömkönyvek közt hallotta a magyar nép szívének feléje dobbanását és elérkezettnek látván az időt hazája felszabadítására, nyomban zászlókat csináltatott. Az ő hűséges segítőtársa, Bercsényi pedig megírta azt a hatalmas, fegyverre hívó nyílt levelet Magyarország népéhez, mely mint a tárogató szava, zengett végig a Beszkeidek ormaitól az erdélyi bércezig s mely a Rákóczi-szabadságharc első riadója. Ennek az érdekes és historiai értékű patensnek csak kevés eredeti példánya maradt ránk. Egy másolata az «Országos Levéltár»-ban van s ez után mutatjuk be itt olvasóinknak, amint következik:

«Mi, Felső-Vadászi Rákóczi Ferenc Fejedelem és Gróf Székesi Bercsényi Miklós. Minden igaz magyar, hazaszerető és édes országunk régi dicsőséges szabadságát óhajtó, egyházi és világi nemes és nemtelen, fegyverviselő és otthon lakós igaz magyaroknak Isten-től minden jót kívánunk!

Nem lehet oly magyar, hogy az eddig Magyarországon törvénytelenül, Isten és igazság ellen hatalmaskodó és minden rendet képtelenül sanyargató idegen nemzetnek kegyetlenségét, portiózó s képtelen adóztató zaklatásait, szabados törvényeinknek szakgatásait, nemzetünknek és szabadságunknak megvetését és már mint láb alá vetettnek csufolásait elégségesen nem érzette s

nem értette volna. Elannyira, hogy már országunknak, régi szabadságunknak gyökeres veszedelménél egyebet senki sem ítélt volna, ha az minden birodalmakkal bíró kegyelmes Isten csodálatos és váratlan háborúkkal az országunkat eddig sanyargató német nemzetet mindenfelől meg nem környéki: «e volna és az által az mi régi szabadságát keservesen óhajtó s igaz hazaszeretetéért gerjedező magyar nemzetünknek is utat és alkalmatosságot az kívánt szabadulásra nem mutatott volna.

Látván azért az nagy iga alul való szabadulásnak ideit s módját most egyszer oly alkalmasnak lenni, kinél is sem jobb, sem több, sem bizonyosabb alkalmatosságot országunk sohasem remélhet: ezen mi törvény és nemesi szabadságunk ellen való keserves bujdosásra üzetett sorsunkat s életünknek minden napjait édes hazánk régi szabadságának, dicsőséges nemzetünk hajdani jó hírének-nevének s megnyomatott országunk lakosainak javára s hasznára szenteltük. — — — Kíhez való képest most lévén ideje még egyszer országunkat ily törvénytelen és szenvedhetetlen iga alul felszabadítani: országunkhoz s hazánkhoz való szeretettinktől és kötelességinktől viseltetvén, minden igaz, hazaszerető s országunk régi dicsőséges szabadságát óhajtó egyházi és világi, nemes és nemtelen, fegyverviselő és otthon lakos, egyszóval minden rendű igaz magyarokat hazafiúságokra intjük, kényszerítjük s kérjük, hogy az mint már Isten némelyeknek szívüket a hazáért felgerjesztette és egybenhoza: úgy ki-ki édes hazája s nemzete szabadsága mellett az Isten s törvényünk ellen képtelenül hatalmaskodó, zaklató, portióztató, adóztató, nemesi szabadságunkat rongáló, igaz régi törvényünket, jussainkat megvető, jószáginkat hatalmasan foglaló s fogytató, becületünket tapadó, sónkat, kenyerünket elvevő s életünkben uralkodó s kegyetlenkedő birodalom ellen fogjon fegyvert és kimenetelünk előtt is azon előjáróknak és tiszteteknek csoportjaival, kikre ezen dolognak megindítását biztuk, egyezzenek meg minden fegyverfogók, igaz hazafiak és kimenetelünkig is azon előjáróknak s általok teendő tiszteteknektől való engedelmeskedjenek; — — — bizonyosok lévén benne, hogy magunk is minden késedelem nélkül megyünk elégséges segítő haddal és édes hazánkért, nemzetünkért, régi szabadságunkért az hatalmas Istennek segítségével s az ő hatalmas hadakozó karjának ereivel, tökéletes szívvel-lelékkel szenteljük életünket s vérünket ontani egyedül hazánk s nemzetünk szabadságáért, minden privátumnak vágyódása nélkül, készek leszünk.

Hiszünk is az özvegyek és árvák, keseredettek és megnyomottak kiáltását meghallgató irgalmas Istenben s Isten után nemzetünk régi, dicséretes és mai véleszületett hadakozó bátorságában és hazájához való gerjedésében s ahhoz az velünk egyezett hatalmas királyok s fejedelmek segítségével, hogy ezen, egyedül Isten által nyújtott alkalmas időben nemzetünknek régi szabadságát elérjük s helybenállítjuk mindnyájunk munkájával és Isten által mind magunk, mind maradékinak utánunk dicsőséges szabadsággal boldogított állapotban végezzük napjainkat, örökös megmaradásával hazánkunk

Azt mindazonáltal előre is nagy tilalommal tilamazzuk, hogy Istennek áldása rajtunk maradhasson s az országnak minden rendi irtózás nélkül való bizodalmat vehessenek és az szegénység teljes nyomorúságának megváltása következzék: senki, sem külön sem csoporttal, sem sereggel akármely vallású egyházi személyt, templomot, cziintermeket, klastromokat, nemesi lakos személyeket, nemesi házakat, kastélyokat, utonjárókat, kereskedőket ne háborgasson, falut, várost s malmot ne égesen, prédáljon, a szegénységet ne zaklassa, kínozza — életének vesztese alatt! Hanem az előjáróknak eleikben adott s vélek közlött mód szerént keresvén az ellenséget, mindenekben csendes, istenes egyértelemmel legyenek magok s hazájok javára.

Költ Lengyelországban, Brezán várában, 12. Maii, 1703.

Rákóczi Ferenc,
Fejedelem.
m. k. (ph.)

Gróf Bercsényi Miklós,
(ph.) m. k.

Igy szól az első kurucz-riadó. Kiérzik belőle Rákóczi nagy, nemes, tiszta lelke, önzetlen honszerelme, buzgó vallásossága és Bercsényi Miklós forró, tüzes katona-vére s lángoló hazaszerete.

A lobogókat Hyróban (Lemberg) készítették piros tafota-selyemből. Rajtuk Rákóczi czimere és egyik oldalon ez a fölrírás: F. R. D. F. V. S. R. I. P. (Franciscus Rákóczi De Felső-Vadász, Sacri Romani Imperii Princeps), a másik oldalon pedig nagy aranyos betűkkel: *Cum Deo pro Patria et Libertate* (Istennel a hazáért és szabadságért!)

A követek visszaindultak a zászlókkal és a pátenssel és ezzel el volt vetve a koczká. — Beregszász piacán 1703 márczius 22-én, majd Váriban és Tarpán kihirdették a pátenszt, kitűzték a lobogókat s a felvidék, majd az egész ország népe szent lelkesedéssel sereglett alájuk, hogy a rövid idő múlva köztük megjelent Rákóczi és Bercsényi vezetése alatt életét vérért áldozza — a hazáért és szabadságért. *Krónikás.*

Oh, szegény magyarság!... Hogy milyen rettenetes és türehetetlen volt már az állapot Rákóczi fellépését megelőzőleg Magyarországon s különösen a felvidéken, ahol *Solari* gróf gyalog- és *Schlick* lovas-ezrede szállást és garázdálkodott, aзи élénken jellemzi a következő 1697-ben íródott korfeszti verszet:

Oh szegény magyarság, mit gondolsz magadban —
Az tudod, jól nyugoszol te nemes ágyadban?
Avagy vígan táncolsz szabad kuriadban?
Sipolattod magad kárpitos házádban?
— Ne hidd, mert igen megtréfál az reménység:
Más nótát fúj neked idegen nemzetség,
Nézd el csak, mint regnál rajtad a nemetség.
Már az te országod, életed is kétség.
Az accisa után a reparititio,
Beszálla tehozad az contributio.
Kit nem orvosolhat rectificatio.

Megkérték s megkértek téled a portiót,
Vármegyékre osztják számtalan sok adót.
Megnézik házádnál te kincses ládádát,
Elvonják alulad paplanos ágyadát.
Szabadságod ellen házádba is beszáll,
Úri módon bizvást énekölve sétál,
Te nemes fejedre tüle sok „hunczfut” száll,
Azl mondja: házádtul máshova távozzál!
Ágyadban nem fekhatsz, mert elordinálta,
Ásztalod nem liéd, mert rajta a káryia
Több német urakat káryizásra várja.

Az kártyát elunván, kezd az koczkázáshoz,
Koczkázása után az dohányozáshoz.
Ábrakot és szénát rendel lovainak,
Szép fehér, lágy cipőt hordat éhgyomrának.
Gyöngye levest, tyukhust parancsol szájának.
Édes, lángzú borit hordat ő torjának,
É mellett forspontot kényszerít megllenni,
Az hová kívánja sörényen elmenni.
Egy pár citromért is messze elküldeni:
Kedvének-kényének eleget köll tenni!
Ha ellene támadsz, neved csak: rebellis!
Kíméletlenül ver, ott esel a földre,
Nem is mersz szólani magad mentességére.
Fejet köll hajtani od engedelmére.
Ha kvártélyból kimegy, semmitd nem hagyja,
Minden javaidat magának takarja.
Idegen országra szekerekkel hordja,
Házad elpusztuljon, szintén azt akarja...

Nem félek őszintén kinyilatkoztatni előtted, óh örök Igazság, kinek jelen munkámat ajánlom, hogy egyedül a szabadság szeretete és a vágy hazámat felmenteni az idegen járom alól volt czélja minden tettemnek. Nem vezérlett bosszúvágy, nem a korona vagy fejedelemségre törekvő nagyravágyás, sem uralkodási ösztön: hanem egyedül ama hiú dicsőség, eleget tenni hazám iránti kötelességemnek és némi világi becsvágy, melynek forrása természeti nagylelkiségem vala.

Rákóczi Ferencz.

Hozzák Rodostóbból...

*Hozzák Rodostóbból,
Hozzák nagy Rákóczit,
S a szent honi földben
Újra eltemetik.
— Az ő idegenben
Elporlott hamvait!
Hozzák Rodostóbból
Édes anyaföldre,
Melynek szabadsága
Kalálával tört le,
Kej, de — hála Isten —
Nem tört le örökre!*

*Hozzák Rodostóbból
A mi fejedelmünk,
A kit mi szivünkől,
Lelkünkől szeretünk,
— Kej, a kit még ma is
Legjobban szeretünk!
Hozzák Rodostóbból
Lelkes hozsannával,
Hozzák az unokák
Fejedelmi pompával,
Tárogatószóval,
Szép kurucznlával!*

*Hozzák Rodostóbból
Hozzák nagy Rákóczit!
S jó vele a remény,
Mely minket üdvözít,
Mint — a Golgothán a
Krisztusba vetett hit!
Remény, hogy a magyar
A hármás bércz alatt:
Hozzad nagy Rákóczi
Örökre hű marad...
S hogy a kurucz népből
Nem lesz sohase rab!*

Csurgovich György.

En már régen hazámnak s Nagyságodnak szentelvén életemet s életemmel akaratomat, — akarom, úgy légyen az, mint Isten által hazámnak hasznos s Nagyságodnak tetszik... Consoltáltatom akkor: ha más él is jó emlékezetemmel abban, az mely jóért én is fárodtam, bujdoztam, szenvedtem, ösztönöztem sokakat, — nem ösztönöztem.

Gróf Bercsényi Miklós.

(Rákóczihoz intézett leveléből.)

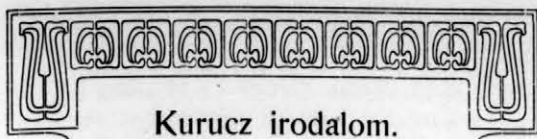

*Repülj fecském...**

*Repülj fecském ablakára,
Kérjed, nyissa meg szavadra.
Mondd: ezüstös lapot vedék,
Rá aranynyal írtam nevét.*

*Képét gyémánt lapra festem,
Rubintkő ládába rejtem.
S azon volnék, hogy nevének
Nagy ünnepet szentelnének...*

* Ezt a bájos és különféle változatokban ma is élő szerelmi dalt állítólag maga a költői lelki fejedelem, II. Rákóczi Ferencz írta. Szerelmes ifjú hitvesének szőna és akkor fakadt volna fel Rákóczi bánatos lelkéből, mikor Hesszeni Sarolta Amália férjétől távol, a bécsi rabságban tartózkodott két kis gyermekével.

Kurucz irodalom.

A nemzeti gyászban és dicsőségben oly gazdag kurucz-világ, a magyar lovagkor ez utolsó gyönyörű tiszta lángú föllobbanása a magyar irodalom mezején is pompás virágokat termelt, nem hiába, hogy vérrel öntöztek akkor hazánk minden talpalatnyi földjét a Beszkidék-től az erdélyi bérczekig.

Maga a kor ragyogó vezető szelleme II. Rákóczi Ferenc, mint a Rákóczyak általában, nagy kedvelője volt irodalomnak, tudománynak és művészetnek egyaránt. A költészetet különösen kedvelte a fenkölt lelkű fejedelem s ezért a «princeps poetarum» (költők fejedelme) nevet adták neki kortársai. Bizonyos adatunk nincs ugyan rá, de a hagyomány azt tartja, hogy maga is áldozati a műsáknak s nem egy kedves hangú és népszerű verset írt, egyebek között a «Repülj fecském...» című gyönyörű kis virágéneket is, melyet lapunk más helyén közlünk. Hogy a prózaírói tollat mesterien forgatta, arról már minden kétséget kizárólag meggyőznek bennünket ránc maradt művei.

A különböző nyílt leveleket, manifestumokat, páteneket nem számítva, amelyeket Rákóczi szintén vagy maga fogalmazott, vagy átjavitott és alakított, itt csak gyönyörű tábori *imádságáról* emlékezünk meg, «mellyel az ő Urának Istenének orczáját minden napon engesztelni szokta». Ott vannak továbbá *Emlékiratai* (Memoires) melyeket először magyarul, majd francia nyelven is megírt. Az *Officium Rákóczianum* című imádságos könyv «különféle ájtatosságok az Istennek imádsására, Nagyasszonyunknak Máriának és minden szenteknek tiszteletére». Végül *Önéletrajza*, melyet latinul és francziául írt meg Rákóczi, aki hat nyelven beszélt és írt, de udvara azért nyelvben és szellemben mindig tősgyökeres magyar volt. A nagy generális *Bercsényi* Miklós gróf szintén költői hajlandóságú és szikrázó szellemű ember volt, amit összegyűjtött levelei tanúsítanak. E levelekben egy saját szerzeményű epigramma is előfordul, általában a maró és találó szatira volt Bercsényi eleme, más egykorú és régebbi magyar énekmondók verseit pedig lépten-nyomon idézi írásaiban, ami azt mutatja, hogy ha ő maga nem is írt verseket, de a költészetnek nagy kedvelője és ismerője s bizonyára maecenása is volt. Erre vall a különben zord generálisnak az a kedves rendelete is, amelyben meghagyta a tisztjeinek, hogy ha táborozásaik alatt valahol jó új verset, nótát hallanak, azt neki beküldjék. S a nóta, a gyönyörű, — hol ujjongó, hol búsongó — kurucz-nóta termelt bőven a vérrel áztatott harcmezőkön, a tábornövek lobogó fényénél, szélcsendben és ágyúdörgés közepette egyaránt. Egyiknek-másiknak tudták is szerzőjét, a legtöbb azonban úgy termelt, mint bokrán a rózsza. Csak kipattant egy szép harmatos hajnalon valamely névtelen vitéz szívéből és másnap már zengte, sírta a tárogató tábornövek, hogy: «Te vagy a legény. Tyukody pajtás...» vagy: «Ne higgy magyar a németnek...». Meg a Rákóczi, Bercsényi, Bezerédi, Balog Ádám tízes szép dalait és a «Csinom Palkó» friss ritmusú melódiáit... A harcok tűzkeresztségében megszületett a halhatatlan «Rákóczi-nóta», majd a bűjös szomorú napjaiban a mély bánattal borongó «Őszi harmat után...» És odalenn, távol, a Marmora-tenger partján megírta bűbajos «Törökországi Leveleit» a nagy fejedelemnek holtáig hű kamarása, a magyar szépprózáinak máig túl nem száryalt mestere: *Zágoni Mikes Kelemen*.

Gyönyörű és megbecsülhetetlen értékű szellem örökség az, amit a kuruczvilág az irodalom terén is ránc hagyott. Ez a gazdag örökség azonban részint még a harcok viharában, részint a szatmári békét követő nemzetietlen szomorú időkben szétszóródott, elkallódott. *Thaly* Kálmán az érdem, hogy fáradhatlan buzgalommal, nemes lelkesedéssel, ami még menthető volt a kurucz irodalom kincseiből, megmentette és összegyűjtötte. A régi magyar vitézi énekek és «Adalékok a Thököly és Rákóczi-kor irodalomtörténetéhez» című műveiben. Ezenkívül ugyanő adta ki a «Rákóczi-Tár»-ban és az «Archivum Rákóczianum»-ban a kiválóbb vezető férfiak naplóját, levelezéseit, följegyzéseit. Megírta továbbá Rákóczi ifjúságát, a Bercsényi-család történetét, *Vak Bottyán* és *Ocskay* életrajzát. Az első buzdítást és bátorítást *Thaly* — mint ő maga hálával bevallja — nagyérdemű historikusunktól, *Szalay* Lászlótól kapta, aki először foglalkozott tüzetesebben a kurucz-kor történetével. A nagy kornak az egyháztörténettel összefüggő részével nagynevű historikusunk, *Fraknói* Vilmos (és görög katolikus vonatkozásaival *Zsathkovics* Kálmán) foglalkozott, akiknek ily irányú legújabb dolgozataik épen a «Magyar Világ»-ban jelentek meg. A kuruczvilág dallamainak összegyűjtése *Káldy* Gyula elévülhetetlen érdeme. A kurucz költészetnek *Thaly* Kálmán föltárta gazdag kincsesbányáját, különösen a legújabb időkben egymásután keresték föl költőink, hogy annak üde magyar forrásából tárgyat és ihlet merítsenek. *Petőfi* főszerkesztő Rákóczi-költeményét és *Lévay* gyönyörű «*Mikes*»-ét mindenki ismeri. Maga *Thaly* is adott ki egy kötet lelkes kurucz-verset. Országos sikere volt néhány év előtt *Endrődi* Sándor gyönyörű «kurucz-nótái»-nak, melyek ép most kerültek új népszerű kiadásban a közönség elé. *Lampérth* Géza zengetes kurucz tárgyú költeményeit országszerte ismerik, ezek egyik legszebbike a «Rákóczi népe», melylyel a «Magyar Világ» megindult. Ugyancsak *Lampérth* Géza prózai, apróbb novellisztikus formában — és mint ilyen első — is földolgozta a kurucz-kor nevezetesebb eseményeit a «Kuruczok csillaga» című könyvében, míg az ifjúság számára a «Kurucz hősök» és a «Hú a koporsóig» című műveiben rajzolja nagy szeretettel a kuruczvilág hőseit és dicsőségeit.

Regényíróink közül a legnagyobbak merítették tárgyat szintén a kuruczvilágból. *Jósika* II. Rákóczi Ferenc»-e és *Jókai* Mór «Lőcsei fehérszonya»-a s a «Szeretve mind a vérpadig» című regényei e téren a kiválóbb alkotások.

A színpadon is egymásután vonultak föl a kuruczok. A Nemzeti Színházban színrekerült *Szigligeti* Ede II. Rákóczi Ferenc fogása», *Bercsik* Árpád «Kuruczok Párisban» és *Lampérth* Géza «Veér Judith rózsája» című darabja. A Vígyszínházban *Herczeg* Ferenc «Ocskay brigadéros», *Fényes* Samu «Kurucz Feja Dávid»-ja és *Lampérth* Géza s *Géczy* István «Rodostó»-ja. Az Operában *Zichy* Géza gróf «Nemo» című szintén kurucz tárgyú dalműve. Ez idő szerint is több színházunk készül kurucz darabra. A Nemzeti Színházban *Somló* Sándor «Thököly» és a Vígyszínházban *Rákosi* Viktor «Rákóczi fia» című darabja épen az ünnepnapok alatt kerül színre.

Ez a mostan való gyönyörű ünnep, a nagy fejedelem és bűjös társainak diadalmas hazatérése, szintén bizonyára megihlette íróink, költőink lelkét s nemcsak történelmünk lapjain, hanem irodalmunkban és költészetünkben is maradandó emléke lesz e történelmi nagy napoknak.

Bujdosó.

Haj, szegény magyar! Libertatem fugiendo quaeris!... Nem a német, nem a német: az Isten vert meg minket!

Gr. Bercsényi Miklós.

KURUCZ-VERSEK.

A XVIII. századból.

Rákóczi Ferencz búcsúdala.

— 1711. —

Bölcsöm, vigasztalom,	Fúj már az őszi szél,
Dajkám és ápolóm:	Sárgúl a falevél,
Szép Magyarországom! . . .	Rád borúl az nagy tél —
Jaj, szörnyű fájdalom —	Mikor semmi sem él,
Meg kell tőled válnom.	Én árva országom!
Vizeid folyását,	Francziák oltalmát,
Erdeid nyilását,	Az lengyelek hadát,
Mezeid kalaszát,	Sorsod javulását,
Lovam lábanyomát	Ég bosszuállását —
Te áldott földeden	Sötét felhőid közt
Már többé nem látom.	Mind hiába várom.

Nincs is már énnékem
Semmi reménységem;
Magszakad a szívem
— Azt igen jól érzem —
Érted rab országom . . .
Vizeid folyását,
Erdeid nyilását,
Mezeid kalaszát,
Lovam lábanyomát
Te áldott földeden
Én sohasem látom.

Rákóczi, Bercsényi! . . .

Rákóczi, Bercsényi! Ragyogó vitézek!
Napkelet tájiról fegyverre kelének.
És amint felkeltek, fohászuk égbe szállt:
„Segíts meg Istenünk harczaink tüzén át!

Segíts meg Istenünk! És te Szűz Mária,
Hogy el ne pusztúljon magyarok hazája!
Magyarok hazája, oly dicső volt híred,
Hogy aranyalmának neveztek el téged.

Az alma lehullott, csutkjája van csak meg,
Mióta az ország labanczczzal tele lett.
Magyarok hazája, aranyos szép alma,
Ki téged őrizett hideg hant takarja . . .“

II. Rákóczi Ferencz és De Camelis püspök.

Irtá: Zsatkovics Kálmán.

Fraknoi Vilmosnak a *Magyar Világ* 3. és 4. számaiban „A Rákócziak és a munkácsi püspökség” című dolgozatához kívánnék az alábbiakban egy kis kiegészítéssel járulni.

Midőn De Camelist, kit VII. Sándor pápa 1689 november 5-én apostoli vikáriussá, I. Lipót pedig 1690 márczius 11-én munkácsi püspökké nevezett volt ki, 1690 április hó 20-án a munkácsi zárdában Benkovich Ágoston nagyváradai püspök és Klobusiczky Ferencz, a Rákóczi-javak főigazgatója által hivatalába ünnepélyesen bevezettetett,¹ igen különös és sajtáságos helyzetben érez-

hette magát. De Camelis ugyanis egy Cheos szigetéről származó szt. Bazil-rendű szerzetes volt, ki mielőtt apostoli vikáriussá nevezte volna ki a pápa, a vatikáni levéltár ó-görög kéziratának őre volt¹ s ki ily módon Magyarországot általában, a munkácsi egyházmegyét meg különösen talán még hírből sem ismerte. Ha pedig ennek daczára is vállalkozott a munkácsi egyházmegye kormányzására, úgy ezt első sorban abban a reményben tette, — s e reményében nem is csalatkozott — hogy Kollonics bíbornok — kinek kérésére és közbenjárására nevezte ki ki őt a pápa és a király apostoli vikáriussá, illetve munkácsi püspökké — segítségére lesz szóval és tettel minden körülmények közt.

Hogy a hazánkban szokásos érintkezési formákat levelezéseiben meg ne sértse, De Camelis pontosan följegyezte magának mindazon egyházi és világi főurak teljes címét, akikkel előreláthatólag összeköttetésbe kellett lépnie. E címeket De Camelis vagy magától Kollonicstól, vagy ennek valamely belső emberétől kapta, amit onnét is gyanítok, mert a saját címében, melyet szintén egész teljességében följegyzett s mely így szól: „Joannes Josephus de Camelis, Dei et Apostolicae Sedis gratia, necnon Caesarea auctoritate Episcopus Sebastensis, Munkacsensis, Maramarosiensis, Krasznabrodienensis, Makoviczensis, Scepusiensis, Comaromiensis etc. Vicarius Generalis pro Ruthenis Praecis in Hungaria, Sacrae Caesareae Regiae Maiestatis Consiliarius”, az a kifejezés „auctoritate Caesarea” arra mutat, hogy nem valami erős alkotmányos érzésű magyar diktálta e címeket.¹

A De Camelis által följegyzett címek közt az első helyek egyikén találjuk a Rákóczi-javak jószágigazgatójának, valamint magának Rákóczi Ferencznek a címét, mely így szól: «Illmo, Comiti, D. D. Francisco Rákóczi de Felső-Vadász, Inclyti Comitatus Sarosiensis Supremo Consil.»² Mivel a kuruczok De Camelist, mint a Kollonics kegyeltjét, a legkeményebb labancznak tartották, azért tekintet nélkül arra, hogy a Rákóczi-javak főigazgatója maga is közreműködött a beiktatásnál s így közvetve elismerte őt urai nevében is törvényes püspöknek, a kuruczok még a Rákóczi bejövetele előtt, t. i. 1702 őszén fegyveres erővel lefoglalták a zárda tulajdonát képező Lauka és Bubuliska falvakat, valamint a zárda lakóit illető munkácsi és surányi bortizedet.³

Ennek az lett a következménye, hogy De Camelis, ki méltán félthette életét is a kuuczoktól, rövid időn belül elhagyta a munkácsi zárdát és az Eperjes mellett fekvő Tót-Ujjalu községben húzódott meg, hol az 1706. év júliusában hunyt el és hült tetemei az eperjesi minoritazárda templomában — a jelenlegi gör. kath. székesegyházban — takarítottak el.⁴

Midőn a Rákóczi-árvák elérvén nagykorúságukat, Kollonics bíbornok, mint gyámjuk, 1703 április 14-én beszámolt sáfárkodásáról, kitünt, hogy 3783 frtot költött el sajátjából az árvák javára.

Kollonics ez összeget a De Camelis iránti jóindulatból és ismerve a munkácsi püspökség sanyarú anyagi helyzetét, a munkácsi püspökségnek adományozta olyformán, hogy az mint törzstőke kezeltessék s így a püspök annak kamatait élvezhesse. E tőkét felelészben Rákóczi Julia, felelészben meg Rákóczi Ferencz volt kötelezve lefizetni, kik azonban nem fizették be a rájuk eső részletet, hanem csak annak kamatait kötelezték magukat fizetni, még pedig olyformán, hogy Rákóczi Julia közvetlenül fogja a kamatokat fizetni, Rákóczi Ferencz meg e kamat fedezésére a beregi gör. szertartású papok által

¹ Duliskovics «Isztoricseszkiya Cserticho Ruszkit» III. 3.² Lucskay u. o. 14.³ Lucskay II. 67.⁴ Lucskay u. o. 87.¹ Lucskay «Historia Carpatho-Ruthenorum» II. 10—12.

neki fizetendő 4—4 frt nyert pénzt jelölte ki. A szatmári béke, illetve a Rákóczi-javak elkobzása után a pozsonyi kir. kamara III. Károly rendeletére kifizette az egész tőkeösszeget, mely egy félszázaddal ezelőtt 107 frt kamatot hozott.¹

Mivel 1689-ben, t. i. De Camelis kinevezése idején Rákóczi Ferenc nem volt fejedelem, hanem csak egyszerű sárosi főispán és mivel Magyarországon a katolikus püspökök kinevezési joga kizárólag és föltétlenül csak a koronás királyt illeti, az ő személyes főkegyúri jogánál fogva, teljességgel nem értem, mi okból és mi alapon látott Rákóczi Ferenc a De Camelis kinevezésében magára nézve jogsérelmet?

S végül érdemesnek tartom megemlíteni, hogy De Camelis 1706 július 16-án kelt végrendeletében 1000 frtot hagyományozott a munkácsi zárdának azzal a kikötéssel, hogy a zárda ez összeg kamataiból egy oly egyént tartson a zárdának, aki az ott tanuló ifjúságot egyéb tárgyakon kívül a magyar nyelvre is képes legyen oktatni,² mely intézkedés — szerény nézetem szerint — azt bizonyítja, hogy De Camelis — idegen ajkú ember léte — belátta annak szükségét, hogy e polyglott országban legyen egy összekapcsoló nyelv az ország lakosai közt s hogy e nyelv nem lehet más, mint a hönalkotó és fenntartó magyar nemzet nyelve.

A Petőfi-Társaság Rákóczi-ünnepé.

Az ország hangos, boldog ünneplését az idegenben bujdosó kuruczok hamvainak hazahozatala alkalmából egy ragyogó, díszes, meleg és emelkedett ünnep nyitotta meg: a Petőfi-Társaság. Ez a népszerű és előkelő irodalmi társaságunk, mely Petőfi költői tüzén hevíti a maga génuszát, vasárnap olyan szép, magas színvonalú Rákóczi-ünnepet rendezett az Akadémiában, hogy ez az ünnep irodalmi életünknek is ünnepnapjává leti örök művészi értéket jelentő programjánál fogva.

Minket a Petőfi-Társaságnak illetén való nemes meghódolása Rákóczi szelleme előtt nemcsak hazafias örömmel tölt el, de egyttal igazolva látjuk benne azt a felfogásunkat, hogy politika és társadalom nem tud olyan eszményi hangokat találni a nemzet nagy hőseinek ünneplésére, mint az irodalom.

Az irodalomnak egyáltalán nagy szerepe volt a Rákóczi-kultusz ébrentartásában, nevelésében, sőt mikor változó idők köznapi, kicsinyes gondjaiban e kultusz nem ihlette meg a nemzet elborult lelkét, az irodalom volt az, mely felszította lángját és folyvást ápolta tüzét. Ma már örök tűzként lobog a Rákóczi-kultusz lángja. És különösnek tartjuk, hogy a nagy ünnep programjából a hivatalos ünneprendezők épen az irodalmat felejtették ki. Helyet nem jelöltek ki számára, szerepet nem szántak neki.

Mindegy. Ne rekrimáljunk. Az irodalom azért ünnepe, sőt ünnepe oly szép, hogy örök értékű igék termelője. Mint a Petőfi-Társaság vasárnapi ünnepe is bizonyítja. Az ünnepen nagy és díszes közönség volt jelen. Az elnöki asztalnál *Herczeg* Ferencz elnök, *Endrődi* Sándor alelnök, *Szana* Tamás első titkár és *Jakab* Ödön második titkár ült. Megnyitót *Endrődi* Sándor mondott, a kurucz-dalok költője. Beszédje apoteózisa volt a nagy fejedelem tiszta önzetlenségének, minden áldozatra kész honszeretetének, makula nélkül való jellemének. A hogy a taps *Endrődi* beszéde nyomán elült, *Zempléni* Árpád szavalt a Petőfi gyönyörű költeményét, a *Rákóczi*-t.

Az első fölolvás *Pekár* Gyula volt, aki Rákóczi Ferenczet Franciaországban kereste föl. A versaillesi napokról, XIV. Lajos udvaráról, a fejedelem fogadásáról és kedvteléseiről Szathmáry Király Adám nemes apród följegyzései tanították ki *Pekár* Gyulát, aki ezenkívül szorgalmasan átkutatta a kor gazdag memoár-irodalmát, a Madame levelezését, Saint-Simon herczeg maró szatirájú naplóját is.

¹ Duliskovics 10.

² Duliskovics 10.

Az ünnep egyik legkiemelkedőbb programpontja következett ezután. *Lampérth* Géza, a jeles költő, a kurucz-korszak egyik legzengőbb szavú, leghihetőbb poétája olvasta fel *Rákóczi hazatér* című költeményét. Kedves és igazán költői leleménnyel Mikes Kelemen szólaltatja meg, a fejedelem hűséges íródeákját, akinek elporlott tetemeit hiába keresték a kegyeletes utódok. Hamvai tehát nem térhetnek meg, de lélekben együtt lesz urával a nemzet nagy ünnepnapján, amikor diadalmenetben, lengő lobogók közt kísérik haza, amiképp vele volt, amikor elhagyottan, küzdelmében elbukva ment a keserű számkivetésbe.

A gyönyörű költemény, amely úgy zengett, mint egy tárogatóhang, mely hatást tett a közönségre, amely percekig tapsolta a kiváló költőt.

Ezután *Szdvay* Gyula olvasta föl alkalmi színművét, melynek a *Regézi kis harang* a címe. A drámai költemény a nemzeti küzdelem utolsó, megragadó mozzanatát viszi a színpadra, mikor legyőzött, megtépett tölkelő sereg az ország határán istenhözadót mond a hazának és a világtalan harangozó lelkeszakadva húzza búcsúzóra a regézi kis harangot. Második képében pedig a mostani dicső Rákóczi-ünnepet szimbolizálja, melynek fenséges akkordjaiba beleszólt a regézi kis harang méla zengete. A közönség nagyon szívesen megtapsolta a fölvasót.

A zárószó *Herczeg* Ferencz elnököt illette. Ha ez a föld érezni tudna, úgymond, megdöbbenne Rákóczi közlelésén. S ha bennünk megvolna az érzés igazsága és mélysége, akkor zajos ünneplés helyett mi is magunkba szállanánk. Mert Rákóczi küzdelmének és bukásának szomorú tanulsága van. Nem a német győzte le, hanem honosainak önzése és gyávasága vetett neki gáncsot. Nem az ellenség ült bele váraiba, hanem a saját véreinek árulása és haszonlése. És számuzésének ideje alatt is nem a németgyűlölet tette szívet keserűvé, hanem a magyarság gyávasága és közönyössége, melylyel sorsa fordultába oly hamar beletörődött. Azért ez az ünnep legyen a magabizsallás, a töredelmes megbánás és a történelem tanulságain való elmélyedés alkalma. Harangzúgás, zászlóerdő, sok szónoklat nem elegendő Rákóczi ünneplésére: a szív mélyében kell lakoznia annak az érzésnek, mely a fejedelem nagyságától és igazi jelentőségétől át van hatva.

Ezzel a gyönyörű akkorddal végződött a Petőfi-Társaság Rákóczi-ünnepé.

P. J.

Rákóczi köszöntője. A kis *Rákóczi Ferencz*, vagy mint beczéző néven neveztek «Ferkó úr» 1686. év május 22-én. tehát éppen 10 éves korában a következő köszöntő verssel (mely alkalmasint tanítójának *Badinyinak* szerzeménye) üdvözölte nevenapján édes anyját, *Zrinyi Ilonát*:

*Aldott ez máj nap és szerencsés óra!
Aldott boldogsággal teljes Szent-Ilona,
Hogy lelkünk általa virradott ily jóra.*

*Megdobbant a szívem, hogy juta eszemben
— Kegyelmes Asszonyunk forogván elmében —
Kivel múlt napokban valánk nagy inségben,
És mégis maradtunk, vagyunk kegyelmében.*

*Két pelikán-fiát szárnyaival fedezte,
Szempillantás nem volt: szemével nézte,
Hogy vagy egyikének ne lenne eleste,
Kevéssé távozván, azonnal kereste.*

*Munkács-Betulia, mit mondasz ezekre?
Vitéz lakosai szölköz mindenkere!
Ilona, nem Judith, ment az ellenségre!*

*Rabság bilincseit kerülő magyarság:
Egy Munkács várába szorult a szabadság
Kít egy Zrinyi-szívű tartott meg, asszonyság,
Hol vagy s hálát nem adsz az egész magyarság?*

*De mi közöm máshoz?... Tudom, mit műveljek!
En szerető némem, most hozzád beszélek:
Mondjunk dicséretet a mi szülőinknek:
En többet nem szölok, itéletől telek.*

E kissé dagályos verseket megértéséhez tudunk kell, hogy Munkács várát akkor a német armádia ostromolta és Zrinyi Ilona hőiesen védelmezte. Továbbá, hogy a kis Rákóczi Ferkó mellett ott állott az ő nővére *Juliánka*

is, akihez az utolsó sorok felhívása szól. Erre aztán Juliánka is előállott és szintén elmondta a maga üdvözlő beszédét. Hogy mennyire meglepett Zrínyi Ilonát ez a kedves jelenet, mutatja egy e napról eredő következő feljegyzése: «Isten soha se adjon anyának jobb gyermekeket, mint ezek még eddig az ideig voltak. Mert soha nem tapasztaltam egyebet bennök az igaz szeretetnél és engedelmességnél hozzám, semminemű változásokban. Egymáshoz igaz atyafi-szeretettel voltak; ha tovább is hozzáim és az én édes uramhoz abban megmaradnak, vesznek jutalmat mitőlünk, az Istentől áldást s adnak jó példát a világ fiainak.»

A szerető anyai szív e jóslata lám, hogy beteljesedett. Rákóczi Ferenc az ő gyönyörű, nemes életével mily szép példát adott minden idők fiainak!

Az új Rákóczi-törvény megszületése.

Most, mikor az egész ország ujjong afölötti örömmámorában, hogy idehaza fognak pihenni a szent hamvak, II. Rákóczi Ferenc fejedelem és bűjdöső társainak porái, nem lesz érdektelen megírni a Rákóczi-hamvak hazahozatalának történetét.

A magyar nemzetnek az a régi hő vágya, hogy a bűjdöső kurucok szent hamvai itthon pihenjenek, nagy és nehéz kérdése volt mindig a köznapi politikának. A nemzet óhajtotta, de az egymást fölvaltó kormányzatok nem merték soha tolmácsolni a nemzet óhaját az uralkodó előtt. Egy régi szomorú kor szomorú vonatkozásai újat állottak annak, hogy olyképen lehessen hozzányúlmi e kérdéshez, hogy félreértések ne származzanak belőle.

Idők folyamán egyre sűrűbben hangoztatott vágya lett a nemzetnek a szent hamvak hazaszállítása s ez bírt rá ezelőtt két és fél esztendővel *Tisza István* gróf akkori miniszterelnököt, hogy a királynak Rákóczi és bűjdöső társai hamvainak hazaszállítására vonatkozólag előterjesztést tegyen. 1904. év április első hetében történt ez. Korszalkaló lépés a nemzeti életben. Aktuális sürgősségi oka *Tisza* előterjesztésének egy interpelláció volt, amelyet a Kossuth-párt részéről akartak megtenni a képviselőházban.

A király kegyesen meghallgatta az előterjesztést, amely fölött előzőleg sokat tanácskoztak egymással *Tisza István* és *Thaly Kálmán*, a Rákóczi-kor alapos ismerője és a Rákóczi-kultusz egyik legteljesebb harcosza.

Tisza és *Thaly* tanácskozásairól tudott *Kossuth* Ferenc is, akinek *Thaly* tett esetenként jelentést az ügy állásáról.

Ő felsége fenkölt lelke megértette a nemzetet s legszébb uralkodói tényeinek egyike volt az a királyi kézirat, amelyet aztán e tárgyban *Tiszához* intézett. Egy vasárnap audienzián kapta meg *Tisza* a fölhatalmazást a királyi kézirat közzétételére, amely elrendelte a bűjdöső kurucok hamvainak hazaszállítását. A királyi kézirat 1904 április 18-án kelt és április 20-án már nyilvánosságra hozott.

Az egész nemzet örömujjongása volt rá a válasz. Az esemény nagyságát nem tudta csökkenteni az a körülmény sem, hogy épen azon a napon állottak meg Magyarország összes vonalain a vasutak. Kiűtött a vasuti sztrájk.

Két esztendő kellett hozzá, míg a királyi szó tetstet öltött. Közben súlyos napok viradtak a nemzetre, de mihelyt a béke és alkotmányosság új napja fölragyogott, az első gondolat a bűjdöső kurucok sírját kereste föl a messze idegenben.

A Wekerle-kormányra jutott az a nagy és dicsőséges föladat, hogy megvalósítsa a nemzet régi álmát. Az előkészületek lazasan folytak s végül elérkezett az az ünnepélyes s a nemzet életében örök időkre kiemelkedő pillanat, amikor *Wekerle Sándor* miniszterelnök a képviselőház elé terjeszthette az új Rákóczi-törvényt, amely intézkedik a hamvak hazahozataláról. Ez történt 1906 október 19-én.

Az új törvény eltörli az 1715. évi XLIX. törvény-cikk 2-ik és 3-ik szakaszait s ezzel a nemzet lelkének egy régi fájó sebtét gyógyítja be.

II. Rákóczi Ferenc Magyarország vezérlő és Erdély választott fejedelméről, *Bercsényi* Miklós gróf fővezér és fejedelmi helytartóról, valamint társaikról, ugyanis III. *Károly* király 1715. évi dekretumának 49. cikkelye szól megbélyegzőleg.

Thököly Imrét, Felsőmagyarország és Erdély fejedelmét I. *Lipót* király 1687. évi dekretumának 5-ik cikkelye bélyegzi meg a haza ellenségének. Az ő nevét nem

nevezi meg egyenesen a törvény, csak mint a «*lázadás fejeiről*», «*az átkos pártütés fejeiről*» szól órlóla.

Mindkét törvényben hivatkozás van régiebb törvényekre, nevezetesen az 1681: LIX. törvénycikkre.

Az 1715-dik 49. törvénycikk a *Corpus Juris* régi kiadásában ily cím alatt szerepel: «*Caroli VI. imperatoris et regis III. decretum primum, anno Domini 1715.*»

Az a két szakasz, amelyet az új Rákóczi-törvény töröl, így hangzik:

2. §. Mivel mégis a kitűzött határidőre s következőleg a bűnbocsánat és kegyelem elfogadására maga Rákóczi és *Bercsényi* s némely mások is vissza nem jöttek, sőt a szörnyű felségsértés ki sem mondható bűnbűben mostanig makacsul megmaradtak: ezért mindazokat, kik a fentjelzett határidőre meg nem jelentek, vagy a fentebbi módon vissza nem jöttek s így jelenleg is távol vannak, előbb nevezett főnökeikkel és vezéreikkel együtt, mint törvényes királyunknak s a hazának nyilvános ellen-ségei s mint árulókat s az igaz szabadság fölforgatóit, a jelen határozat erejével összesen és egyenkint törvényesen száműzötteknek és az érdemelt törvényes büntetés rájuk szabása végett mindenütt üldözendőknek és elfogatandóknak, összes ingó és ingatlan javaitak pedig a királyi kincstár részére elkobzandóknak nyilvánítják s jelentik ki.

3. §. Akiikkel való minden érintkezést s közlekedést az ország lakóinak, összesen és egyenkint, felségsértés büntette alatt, egyszerűen és kereken eltiltják.

Ünnepi csend és mély meghatottság uralkodott a magyar képviselőházban, amikor *Wekerle* miniszterelnök a szomorú idők és szomorú emlékeinek eltörlését előterjesztette. S a Ház ujjongó lelkesedés és éljenzés kíséretében hallgatta végig az új Rákóczi-törvényt, amely hangzik a következőképen:

Ő felsége attól az érzéstől áthatva, hogy az elődeire hosszú századokon át súlyosan nehezedett ellentétek és félreértések ma már egy végkép letűnt korszak történelmi emlékeit képezik, a nemzetnek ismételen kifejezett köz-óhajára, a király és nemzet kölcsönös bizalmának újabb zálogául II. Rákóczi Ferenc és bűjdöső társai hamvainak hazaszállítását legkegyelmesebben elrendelvé

s az országgyűlés mindkét háza efelett érzett hálás örömet nyilvánítván, elhatároztatik, hogy

1. §. II. Rákóczi Ferenc és bűjdöső társainak tetemei hazaszállítván, országos küldöttségek útján ünnepélyesen a kassai székesegyházban, *Thököly* Imre tetemei pedig a késmárki evang. egyház templomában tétessenek örök nyugalomra.

2. §. Az 1715. évi XLIX. törvénycikknek 2-ik és 3-ik szakaszait eltöröltetnek.

3. §. A II. Rákóczi Ferenc és bűjdöső társai emlékének megörökítésére föllálandó emlékmű és a hazaszállítás költségeire ötszázötvenezer korona ajánlatik meg, amely az állami költségvetésben a miniszterelnökség átmeneti kiadásai közt számolandó el s a pénztári készletekből fedezendő.

4. §. Jelen törvény rendelkezései semminemű magánjogi következményekkel nem bírnak.

5. §. Ezen törvény végrehajtásával a miniszterelnök, a pénzügyminiszter és a vallás- és közoktatásiügyi miniszter bizatnak meg.

A magyar képviselőház október 22-én már le is tárgyalta a javaslatot, amelyet október 23-án olvastak föl harmadszor is a képviselőházban, hogy aztán átküldjék a förendi háznak, amely szintén azonnal elfogadta az új Rákóczi-törvényt.

Kurucz.

Balogh Ádám nótája.

(1709. elejéről)

Török bársony süvegem, Most élem gyöngyöletem, Balogh Ádám a nevem. Ha vitéz vagy, gyer velem!	Zsendelyes hí, ² eszterhas ³ . . . Ég a város, ég a ház, Nem is egy ház; háromszáz — Mert a kurucz ott tanyáz.
Fakó lovam, a Murza, Lajta vizét megúszja, Becs-alját ha nyargalja; Császárt azt megsíratja . . .	Vitéz! Hol a tarisznyád? Vedd elő az pogácsát; Zsendely pattog, hüll a nád . . . Süthetünk ma szalonnát!
Császárt hogyha kinn kapom: Hacsérossit ¹ lecsapom, Magát is megugratom, Bécs várába futatom.	Sándor Ferkó, sógorom — Adsz ide a jó borom! Harcz után ha szomjazom: Az áldomást megiszom.

¹ Hacsérossit = arcier-gárdista.

² Hí = padlás, tető.

³ Eszterhas = ereszes; esz-terha, eszterhaj = eresz, csurgó.